

Warszawa, dnia 8 września 2025 r.

W nawiązaniu do pisma Zastępcy Szefa Kancelarii Sejmu Pana Ministra Dariusza Salamończyka z dnia 8 sierpnia 2025 r., znak: SPS-III.020.80.7.2025, dot. RPW.25946.2025, skierowanego do Przewodniczącego Rady Dialogu Społecznego z prośbą o przedstawienie opinii w sprawie senackiego projektu ustawy o zmianie ustawy o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych (druk sejmowy: 1651), jako reprezentatywne organizacje pracodawców niniejszym podnosimy, co następuje.

Nieuzasadnione i niesłuszne byłoby zajmowanie się przez Sejm wyłącznie senackim projektem będącym rezultatem petycji pojedynczej osoby, który dotyczy tylko jednej sprawy tj. statusu osób nieletnich represjonowanych w epoce PRL, przy jednoczesnym zupełnym pominięciu postulatów z **Apelu 258 b. działaczy opozycji antykomunistycznej i b. osób represjonowanych** z całej Polski i z różnych nurtów ideowych – w tym osób bardzo zasłużonych i publicznie znanych – datowanego **25 czerwca 2021 r.**, a skierowanego wraz ze **środowiskowym projektem nowelizacyjnym** między innymi do Sejmu RP. Senacki projekt sztucznie odrywa tę jedną sprawę dotyczącą pewnej grupy osób od licznych innych ważnych i pilnych spraw wymagających naprawy, a odnoszących się do całego środowiska definiowanego *ustawą o działaczach opozycji antykomunistycznej i osobach represjonowanych z powodów politycznych* z 20 marca 2015 r.

Tak samo nieuzasadnione i niesłuszne byłoby zajmowanie się przez Sejm wyłącznie statusem nieletnich represjonowanych, którzy obecnie pozostają młodzi w porównaniu z wielką większością opozycjonistów i represjonowanych, a zupełne pomijanie spraw starszej części środowiska, szybko odchodzącej na wieczną wartość. Tu liczy się każdy dzień. Zdecydowana większość środowiska oczekuje więc od władz RP działania teraz, a nie w nieokreślonej przyszłości. Istotne jest również to, że represje w czasach PRL wobec osób wtedy pełnoletnich były zdecydowanie drastyczniejsze od środków wychowawczych stosowanych wobec nieletnich.

Rekomendujemy więc połączenie prac nad senackim projektem z pracami nad wszechstronnym **środowiskowym projektem ustawy o zmianie ustawy o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych oraz niektórych innych ustaw**, powstałym w wyniku **Apelu 258** i przedstawionym wraz z nim Sejmowi po raz pierwszy **9 lipca 2021 r.**, a ostatnio w zaktualizowanej wersji z **21 lipca 2025 r.** W załączeniu środowiskowy projekt z uzasadnieniem.

Środowiskowy projekt niedawno dwukrotnie uzyskał poparcie **Rzecznika Praw Obywatelskich** w jego pisemnych wystąpieniach: 12 maja 2025 r. do Senatu, 8 sierpnia 2025 r. do Sejmu.

Optymalna z każdego punktu widzenia byłaby ustawa łącząca obydwie projekty.

Warto również przypomnieć, że grupa posłów KO złożyła **13 grudnia 2021 r. poselski projekt ustawy o zmianie ustawy o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych**, w pełni tożsamy merytorycznie ze **środowiskowym projektem** przedłożonym za **Apelem 258**. Tamten poselski projekt zebrał na dzień **19 lutego 2022 r.** same pozytywne opinie od podmiotów zapytanych zgodnie z Regulaminem Sejmu przez Kancelarię Sejmu, co jest świetną recenzją tego środowiskowego przedłożenia, które było jego bazą. Wśród podmiotów wówczas pozytywnie opiniujących ten poselski projekt były organizacje pracodawców, jak m.in. Związek Pracodawców Business Centre Club (31.12.2021 r.), Pracodawcy Rzeczypospolitej Polskiej (10.01.2022 r.) i Konfederacja Lewiatan (10.02.2022 r.). Niestety tamten poselski projekt został odrzucony przez większość sejmową bez żadnej dyskusji w formalnym głosowaniu 9 marca 2023 r.

W 2024 roku Sejm RP i Senat RP 4 lipca uroczyście świętowały 35-lecie swoich pierwszych posiedzeń po przełomowych wyborach kontraktowych do Sejmu i Senatu 4 czerwca 1989 r, a 12 września także 35. rocznicę powołania rządu Tadeusza Mazowieckiego. Warto więc przypomnieć, że nie byłoby Przełomu 1989, a więc i zeszłorocznego świętowania, gdyby nie działalność opozycji antykomunistycznej w czasach PRL, która zaowocowała pierwszym i to bezkrwawym zwycięstwem od Bitwy Warszawskiej 1920, przynosząc Polsce niepodległość, wolność i demokrację.

Bez opozycji antykomunistycznej - której członkowie działali często wielkim kosztem osobistym, w tym planów i szans profesjonalnych i ogólnie życiowych – Polska nie miałaby rynkowej gospodarki, wzrostu i rozwoju ekonomicznego, oraz członkostwa w Unii Europejskiej i OECD, a także w NATO.

Za tę działalność członków nielegalnych organizacji politycznych i związków zawodowych spotykały w tamtych czasach dotkliwe represje, o czym politycy z nielicznymi wyjątkami, nie chcą pamiętać i nie zamierzają zachowywać właściwych priorytetów w nowelizowaniu *ustawy o działaczach opozycji antykomunistycznej i osobach represjonowanych z powodów politycznych* z 20 marca 2015 r, czego przykładem jest senacki projekt z 31 lipca 2025 r. wspomniany na początku niniejszego stanowiska.

Chodzi o właściwe priorytety legislacyjnego działania. Jeszcze raz warto podkreślić, że **środowiskowy projekt nowelizacji przy Apelu 258 z 25 czerwca 2021 r.**, który nadal czeka na podjęcie nad nim prac, daje szansę III RP na zlikwidowanie wreszcie kompromitujących ją zaległych zobowiązań wobec historycznie ważnej grupy obywateli.

Z wyrazami szacunku

Business Centre Club

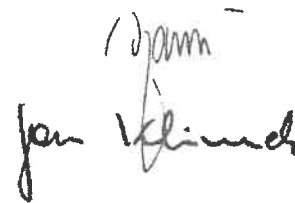
Federacja Przedsiębiorców Polskich

Polskie Towarzystwo Gospodarcze

Związek Rzemiosła Polskiego

Marek Kowal

Jan Winiarski

Główne elementy środowiskowego projektu z 21 lipca 2025 r.
Ustawy o zmianie ustawy o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz
osobach represjonowanych z powodów politycznych
oraz niektórych innych ustaw*
(wcześniejsza wersja była z 9 lipca 2021 r.)

1. Objęcie ustawą o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych osób, które na zasadzie odpowiedzialności zbiorowej w PRL doznały represji tylko dlatego, że były wówczas członkami rodzin działaczy opozycji antykomunistycznej o obecnie potwierdzonym statusie (art. 1 pkt 1 projektu). Zapomniane dotychczas przez prawo ofiary tej odpowiedzialności zbiorowej będą mogły otrzymać potwierdzenie statusu osoby represjonowanej z powodów politycznych.

2. Likwidacja sprzeczności między ustawami powodującej nierówność wobec prawa na niekorzyść byłych działaczy opozycji i represjonowanych (art. 1 pkt 2 lit. a, b, c, pkt 3 lit. a, art. 2 pkt 1, 2, 3 projektu). Projekt naprawia tę sprzeczność i niesprawiedliwość, przenosząc do ustawy o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych wypróbowane kryteria lustracji z ustawy lustracyjnej – ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów. Osoby, których dotyczą wnioski o potwierdzenie statusu działacza opozycji lub represjonowanego, będą podlegać tym samym kryteriom, co kandydaci na najwyższe i inne urzędy państwowe, na przykład ambasadora Polski – zdefiniowanym w wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 1998 r., a powtórzonymi w wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11.05.2007 r. sygn. K 2/7 i w szeregu orzeczeń Sądu Najwyższego i sądów niższych instancji, że nie był współpracownikiem służb ten, kto zobowiązał się do współpracy, ale rzeczywistej współpracy nie podjął. Zniknie podział na „równych” opozycjonistów i represjonowanych oraz „równiejszych” urzędników. Obecna nierówność wobec prawa dotyczy na przykład Mirosława Chojeckiego, który nie może otrzymać potwierdzenia statusu działacza opozycji antykomunistycznej i osoby represjonowanej z powodów politycznych mimo, że otrzymał Order Orła Białego za wybitną działalność opozycyjną, a jego czyste oświadczenie lustracyjne byłoby uznane za zgodne z prawdą przy ubieganiu się o wysoki urząd.

3. Rozszerzenie kręgu uprawnionych do występowania o pośmiertne potwierdzenie statusu działacza lub represjonowanego o organizacje społeczne włącznie ze związkami zawodowymi, samorządy terytorialne i wojewodów (art. 1 pkt 3 lit. b, c projektu). Możliwość potwierdzenia statusu obejmie zatem wszystkich członków środowiska zasłużonego dla Polski, Europy i świata, a ich lista stanie się pełną księgą pamięci i wdzięczności narodu i państwa. Zmiana będzie także sprzyjać wzrostowi zaangażowania organizacji i instytucji krajowych, regionalnych i lokalnych w upamiętnianie oraz promowanie dziedzictwa opozycji antykomunistycznej, również jako elementu tradycji i tożsamości regionalnej lub lokalnej.

4. Uhonorowanie i upamiętnienie osób z potwierdzonym statusem działacza opozycji lub osoby represjonowanej oraz osób odznaczonych Krzyżem Wolności i Solidarności przez oficjalną publikację ich list, niezależnie od stosowanego już ogłaszania nazwisk osób odznaczanych Krzyżem Wolności i Solidarności, ale tylko tych osób, w Monitorze Polskim (art. 1 pkt 4, art. 2 pkt 4 projektu). Publikowanie oficjalnej listy osób o potwierdzonym statusie działacza opozycji antykomunistycznej lub osoby represjonowanej z powodów politycznych zapewni trwale publiczne upamiętnienie wszystkich tych osób – upamiętnienie, które nie zaniknie także po śmierci danej osoby. Potwierdzenie statusu jest równie cenne dla poszczególnych działaczy opozycji antykomunistycznej i osób represjonowanej z powodów politycznych wraz z ich rodzinami – oraz dla całego narodu i państwa, między innymi na potrzeby edukacji narodowej.

5. Podwyższenie świadczenia wyrównawczego do emerytury lub renty osobom, które zostały relegowane z uczelni wyższej lub innej szkoły lub nie mogły kontynuować studiów lub nauki szkolnej z powodu innych represji, co miało na celu wywołanie dotkliwych skutków na całe życie ofiar poprzez pozbawienie ich szans zawodowych i ekonomicznych oraz przekreślenie ich życiowych aspiracji (art. 1 pkt 7 projektu). Przykładem są losy studentów Wyższej Oficerskiej Szkoły Pożarniczej, rozwiązanej w odwecie za strajk.

6. Objęcie miesięcznym świadczeniem zastępczym osób, którym potwierdzono status działacza lub represjonowanego, ale które wskutek wyobcowania z systemu nie zgromadziły lat stażu pracy koniecznych do emerytury lub renty, ich problemu nie rozwiązuje oparta o poprzedni projekt środowiskowy z 2020 roku *ustawa z dnia 30 marca 2021 r. o zmianie ustawy o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych oraz niektórych innych ustaw* likwidująca fikcję emerytalną w ustawie o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, i nie otrzymują świadczenia wyrównawczego (art. 1 pkt 1, 7 projektu).

7. Naprawienie błędu formalnego w ustawie z dnia 30 marca 2021 r. o zmianie ustawy o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych oraz niektórych innych ustaw (art. 3 projektu). Nowelizacja ówczesna, oparta o poprzedni projekt środowiskowy, zlikwidowała wieloletnią fikcję emerytalną w *ustawie o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych* w odniesieniu do środowiska opozycjonistów i represjonowanych. Ale wskutek błędu legislatorów nowe zasady nie zostały wpisane wprost do ustawy zmienianej, a są umieszczone wyłącznie w tekście ustawy zmieniającej. Sprzyja to niespójności w decyzjach ZUS, krzywdzącej dla opozycjonistów i represjonowanych składających wnioski o ponowne ustalenie wysokości kapitału początkowego i wymiaru emerytury lub renty, a otrzymujących w niektórych przypadkach błędne decyzje odmowne tak, jakby wspomnianej nowelizacji *ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych* nie było.

Skutki finansowe projektu dla budżetu państwa będą małe między innymi dlatego, że liczba osób, które obecnie nie mogą mieć potwierzonego statusu działacza opozycji antykomunistycznej lub osoby represjonowanej z powodów politycznych, a uzyskają możliwość potwierdzenia tego statusu i otrzymywania związanych z nim świadczeń finansowych, jest mała i z powodów naturalnych corocznie malejąca. Na dzień 31 maja 2025 roku, potwierdzony status działacza opozycji antykomunistycznej lub osoby represjonowanej z powodów politycznych miały 15.594 osoby żyjące i 3.062 osoby nieżyjące. Zmiana ustawy prawdopodobnie spowoduje wzrost liczby osób żyjących o potwierdzonym statusie opozycjonisty lub represjonowanego o najwyżej 3%. Koszty zwiększenia liczby wypłacanych świadczeń miesięcznych, świadczeń wyrównawczych i pomocy pieniężnej prawdopodobnie wyniosą najwyżej 9.577.000 zł rocznie – biorąc za podstawę (bez indeksacji) sumę wszystkich świadczeń wypłaconych osobom mającym potwierdzony status działacza opozycji antykomunistycznej lub osoby represjonowanej z powodów politycznych w 2024 roku, wynoszącą 319.224.882,96 zł – i będą z powodów naturalnych corocznie spadać. Suma kosztów podwyższenia już wypłacanych świadczeń wyrównawczych dla osób o potwierdzonym statusie opozycjonisty lub represjonowanego, które pobierają emeryturę lub rentę, a nie mogły kontynuować nauki w uczelni wyższej lub innej szkole, i kosztów wprowadzenia świadczeń zastępczych dla osób o potwierdzonym tym statusie, które osiągnęły wiek emerytalny, ale nie nabyły prawa do emerytury lub renty jedynie z powodu braku koniecznego okresu składkowego i nieskładkowego, wyniesie najwyżej około 7.200.000 zł rocznie – ponieważ prawdopodobna liczebność obu tych grup wynosi razem najwyżej 400 osób – i również będzie z powodów naturalnych corocznie spadać. W 2025 roku zwiększenie kosztów będzie nieproporcjonalnie niskie, ponieważ cztery miesiące obowiązywania ustawy w tym roku (od proponowanego wejścia w życie 31 sierpnia, w Dniu Solidarności i Wolności ustanowionym przez Sejm i Senat) upłyną głównie na przygotowywaniu i wydawaniu nowych decyzji administracyjnych poprzedzających wypłacanie świadczeń. Budżet państwa będzie źródłem finansowania całości kosztów, a koszty te będą nikłe w porównaniu z wielkimi korzyściami niematerialnymi w zakresie sprawiedliwości, godności ludzkiej oraz pamięci, tożsamości i edukacji narodowej.

*Niniejszy **środowiskowy projekt ustawy** – tak jak jego wcześniejsza wersja z 2021 roku – został przygotowany w oparciu o **Apel 258 byłych opozycjonistów i represjonowanych z 25 czerwca 2021 roku** do najwyższych władz RP. Inicjatorami apelu byli Jarosław Maciej Goliszewski, Leszek Stall i dr Grzegorz Kostrzewa-Zorbas, jednocześnie autor niniejszego projektu i jego wcześniejszych wersji. Społecznym konsultantem inicjatorów apelu jest prawnik prof. Tomasz Siemiątkowski.

USTAWA

z dnia ...

**o zmianie ustawy z dnia 20 marca 2015 r. o działaczach opozycji antykomunistycznej
oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych
oraz niektórych innych ustaw¹**

Art. 1. W ustawie z dnia 20 marca 2015 r. o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych (Dz. U. z 2024 r. poz. 906) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 1 pkt 3 po słowie „pieniężnej” skreśla się słowo „i” i dodaje się przecinek oraz po słowie „wyrównawczego” dodaje się słowa „i świadczenia zastępczego”;

2) w art. 3 pkt 4 skreśla się kropkę, dodaje się średnik i dodaje się pkt 5 w brzmieniu:

„5) była ofiarą jednej lub wielu represji określonych w pkt 1, pkt 2, pkt 3 lit. a-f i pkt 4 dlatego, że była członkiem rodziny działacza opozycji antykomunistycznej lub osoby represjonowanej z powodów politycznych, jeżeli działaczowi temu lub osobie tej potwierdzono status działacza opozycji antykomunistycznej lub osoby represjonowanej z powodów politycznych zgodnie z art. 5.”;

3) w art. 4:

a) w ust. 1 pkt 1 po słowie „państwa” dodaje się słowa „określonych w art. 2 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów

¹ Niniejszą ustawą zmienia się ustawy: ustawę z dnia 20 marca 2015 r. o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych (Dz. U. z 2024 r. poz. 906), ustawę z dnia 16 października 1992 r. o orderach i odznaczeniach (Dz. U. z 2023 r. poz. 2053) oraz ustawę z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2024 r. poz. 1631).

bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (Dz. U. z 2024 r. poz. 1632)”;

b) ust. 1 pkt 2 po słowie „której” otrzymuje brzmienie: „ze znajdujących się w archiwum Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu dokumentów określonych w art. 3 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (Dz. U. z 2024 r. poz. 1632) nie wynika, że prowadziła współpracę z tymi organami określoną w art. 3a ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (Dz. U. z 2024 r. poz. 1632)”;

c) skreśla się ust. 2;

4) w art. 5:

a) dodaje się ust. 1a w brzmieniu:

„1a. W przypadku osoby spełniającej warunki określone w art. 4, ale której Prezes Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu decyzją, o której mowa w ust. 3 pkt 2, nie potwierdził spełnienia tych warunków jedynie z powodu brzmienia art. 4 ust. 1 pkt 2 obowiązującego do dnia poprzedzającego dzień wejścia w życie niniejszej ustawy, Prezes Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu przeprowadza z urzędu ponowne badanie dokumentów, o których mowa w art. 4 ust. 1 pkt 2 oraz wydaje nową decyzję, o której mowa w ust. 3 pkt 2, w terminie 6 miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy.”;

b) w ust. 2 przed kropką końcową dodaje się przecinek i słowa: „stowarzyszenia prowadzącego statutową działalność w sprawach działaczy opozycji antykomunistycznej lub osób represjonowanych z powodów politycznych lub w zakresie badań historycznych lub regionalnych lub lokalnych, fundacji prowadzącej taką statutową działalność, związku zawodowego, stowarzyszenia

zawodowego lub twórczego, organizacji pracodawców, jednostki samorządu terytorialnego lub wojewody.”;

c) dodaje się ust. 2c i ust. 2d w brzmieniu:

„2c. Wniosek składany przez stowarzyszenie prowadzące statutową działalność w sprawach działaczy opozycji antykomunistycznej lub osób represjonowanych z powodów politycznych lub w zakresie badań historycznych lub regionalnych lub lokalnych, fundację prowadzącą taką statutową działalność, związek zawodowy, stowarzyszenie zawodowe lub twórcze lub organizację pracodawców, oprócz danych, o których mowa w ust. 2a, zawiera datę zgonu działacza opozycji antykomunistycznej lub osoby represjonowanej z powodów politycznych, nazwę i adres wnioskodawcy, jego statut oraz numer podmiotu w Krajowym Rejestrze Sądowym.”;

„2d. Wniosek składany przez jednostkę samorządu terytorialnego lub wojewodę, oprócz danych, o których mowa w ust. 2a, zawiera datę zgonu działacza opozycji antykomunistycznej lub osoby represjonowanej z powodów politycznych oraz nazwę i adres wnioskodawcy.”;

6) dodaje się art. 5a w brzmieniu:

„5a. Szef Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych publikuje w sposób powszechnie dostępny, w tym w Biuletynie Informacji Publicznej, listę wszystkich osób, którym potwierdzono status działacza opozycji antykomunistycznej lub osoby represjonowanej z powodów politycznych, zawierającą imię lub imiona i nazwisko oraz datę potwierdzenia tego statusu każdej z tych osób, a w przypadku, jeżeli status ten potwierdzono pośmiertnie, także informację o potwierdzeniu pośmiertnym.”;

7) dodaje się art. 10j i art. 10k w brzmieniu:

„10j. 1. W przypadku osoby, która była ofiarą represji, o której mowa w art. 3 pkt 3 lit. e lub nie mogła kontynuować nauki w uczelni wyższej lub innej szkole z powodu represji, o których mowa w art. 3 pkt 1 lub pkt 2, kwota określona w art. 10a ust. 1 z uwzględnieniem art. 10a ust. 4 jest podwyższona o 50%.

2. Okoliczności, o których mowa w ust. 1, mogą być udowodnione dokumentami lub zeznaniami świadków. Oceny tych dokumentów i zeznań dokonuje, w drodze decyzji, Szef Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych.

3. Wniosek o potwierdzenie okoliczności, o których mowa w ust. 1, zawiera imię lub imiona oraz nazwisko wnioskodawcy, datę i miejsce urodzenia, imiona rodziców, numer PESEL, adres miejsca zamieszkania lub adres korespondencyjny, numer telefonu lub adres poczty elektronicznej, o ile wnioskodawca je posiada.

4. Pozostałe przepisy dotyczące świadczenia wyrównawczego stosuje się odpowiednio.”

„10k. 1. Osobie, której potwierdzono status działacza opozycji antykomunistycznej lub osoby represjonowanej z powodów politycznych i która osiągnęła wiek emerytalny, ale nie nabyła prawa do emerytury lub renty jedynie z powodu braku koniecznego okresu składkowego i nieskładkowego, przysługuje prawo do świadczenia zastępczego w wysokości 70% kwoty określonej w art. 10a ust. 1 z uwzględnieniem art. 10a ust. 4.

2. Przepisy dotyczące świadczenia wyrównawczego stosuje się odpowiednio.”;

Art. 2. W ustawie z dnia 16 października 1992 r. o orderach i odznaczeniach (Dz. U. z 2023 r. poz. 2053) w art. 15a wprowadza się następujące zmiany:

1) ust. 3 pkt 2 po słowach „do których” otrzymuje brzmienie: „ze znajdujących się w archiwum Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu dokumentów określonych w art. 3 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (Dz. U. z 2024 r. poz. 1632) wynika, że prowadziły współpracę z tymi organami określoną w art. 3a ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (Dz. U. z 2024 r. poz. 1632)”;

2) skreśla się ust. 3a;

3) dodaje się ust. 3b w brzmieniu:

„3b. W przypadku osoby spełniającej warunki określone w ust. 2 i ust. 3, o nadanie której Krzyża Wolności i Solidarności zgłoszono inicjatywę zgodnie z art. 30 ust. 1, ale Prezes Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu nie przedstawił Prezydentowi wniosku o nadanie tego odznaczenia jedynie z powodu brzmienia ust. 3 pkt 2 obowiązującego do dnia poprzedzającego dzień wejścia w życie niniejszej ustawy, Prezes Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu przeprowadza z urzędu ponowne badanie dokumentów, o których mowa w ust. 3 pkt 2 oraz ponownie rozpatruje tę inicjatywę w terminie 6 miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy.”;

4) dodaje się ust. 4a w brzmieniu:

„4a. Prezes Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu publikuje w sposób powszechnie dostępny, w tym w Biuletynie Informacji Publicznej, listę wszystkich osób, którym nadano Krzyż Wolności i Solidarności, zawierającą dane zgodne z opublikowanymi w Monitorze Polskim odpowiednimi postanowieniami Prezydenta, to jest imię lub imiona i nazwisko oraz datę nadania tego odznaczenia każdej z tych osób, a w przypadku, jeżeli odznaczenie to nadano pośmiertnie, także informację o nadaniu pośmiertnym.”

Art. 3. W ustawie z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2024 r. poz. 1631) po art. 174 dodaje się art. 174a w brzmieniu:

„**Art. 174a.** W przypadku ubezpieczonych, którzy udowodnili okres, o którym mowa w art. 6 ust. 1 pkt 8 i 10 oraz ust. 2 pkt 6a, 6b i 8, a także w przypadku rent rodzinnych po ubezpieczonych, którzy legitymują się okresem, o którym mowa w art. 6 ust. 1 pkt 8 i 10 oraz ust. 2 pkt 6a, 6b i 8, stosuje się odpowiednio art. 11, 12, 13, 14 i 15 ustawy z dnia 30 marca 2021 r. o zmianie ustawy o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2021 r. poz. 794).”

Art. 4. Ustawa wchodzi w życie z dniem 31 sierpnia 2025 r.

UZASADNIENIE

Potrzeba i cel uchwalenia ustawy oraz różnice między dotychczasowym a projektowanym stanem prawnym

Projekt służy przyspieszeniu procesu przywracania sprawiedliwości i godności byłym działaczom opozycji antykomunistycznej oraz osobom represjonowanym z powodów politycznych – w zakresie, w którym przywrócenie sprawiedliwości i godności jest możliwe poprzez stanowienie prawa. Proponowanym dniem wejścia ustawy w życie jest dzień 31 sierpnia 2025 roku – już 45 rocznica zwycięskiego zakończenia wielkich strajków, które otworzyły drogę do niepodległej i demokratycznej Polski oraz do przemiany Europy i świata. Jest to Dzień Solidarności i Wolności, święto państwowe ustanowione przez Sejm i Senat dla uczczenia historycznych porozumień sierpniowych. Najwyższy czas na ostateczne rozliczenie się Polski z długu wdzięczności wobec pokoleń, które odniosły historyczne zwycięstwo na miarę odzyskania niepodległości i obrony Drugiej Rzeczypospolitej w latach 1918-1920, płacąc jednak najpierw bardzo wysoką cenę, często w postaci długotrwałego obniżenia stanu zdrowia i szans życiowych. Obecnie osoby należące do tych pokoleń coraz szybciej odchodzą na wieczną wartę.

Do celów projektu należy wzmocnienie historycznego znaczenia statusu działacza opozycji antykomunistycznej lub osoby represjonowanej z powodów politycznych. Zmiany zapewnią, że potwierdzenie tego statusu obejmie wszystkich spełniających warunki ustawowe członków środowiska zasłużonego dla Polski, Europy i świata, a ich lista stanie się pełną księgą pamięci i wdzięczności narodu i państwa, spisana również dla przyszłych pokoleń. Jednocześnie projekt sprzyja wzrostowi zaangażowania obecnych organizacji i instytucji krajowych, regionalnych i lokalnych w upamiętnianie oraz promowanie dziedzictwa opozycji antykomunistycznej, w szczególności jako elementu tradycji i tożsamości regionalnej lub lokalnej. Wniosek o potwierdzenie osobie zmarłej statusu działacza opozycji antykomunistycznej lub osoby represjonowanej z powodów politycznych będą mogły składać stowarzyszenia i fundacje prowadzące statutową działalność w sprawach działaczy opozycji antykomunistycznej lub osób represjonowanych z powodów politycznych lub w zakresie badań historycznych lub regionalnych lub lokalnych, związki zawodowe, stowarzyszenia zawodowe i twórcze oraz organizacje pracodawców, jednostki samorządu terytorialnego wszystkich

szczebli – samorządy województw, powiatów i gmin, w tym miast – oraz wojewodowie. Takie rozwiązanie zapewni, że nie będzie zapomniany i pominięty żaden zmarły działacz opozycji antykomunistycznej ani żadna zmarła osoba represjonowana z powodów politycznych. Teraz wnioski o potwierdzenie statusu osobom zmarłym mogą składać tylko członkowie ich rodzin, co oznacza systemowe i zupełne pominięcie osób, po których nie pozostała rodzina, lub których więzi z rodziną osłabły z różnych powodów.

Projekt rozszerza status osoby represjonowanej z powodów politycznych na również systemowo i zupełnie pominięte dotąd ofiary odpowiedzialności zbiorowej. Status ten obejmie osoby, które stały się ofiarami represji dlatego, że były członkami rodziny działacza opozycji antykomunistycznej lub osoby represjonowanej z powodów politycznych, jeżeli później działaczowi temu lub osobie tej potwierdzono status działacza opozycji antykomunistycznej lub osoby represjonowanej z powodów politycznych.

Pozostałe objęte projektem korekty procedury potwierdzania statusu działacza opozycji antykomunistycznej lub osoby represjonowanej z powodów politycznych – wraz z równoważnymi korektami procedury nadawania Krzyża Wolności i Solidarności, która w wielu przypadkach jest częścią procedury potwierdzania statusu – nadają spójność prawu i zapewniają równość wobec prawa. Korekty usuną sprzeczność pomiędzy tymi procedurami a podstawową ustawą lustracyjną – ustawą o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów.

Wyrażeniu wdzięczności narodu i państwa dla opozycji antykomunistycznej, upamiętnianiu i promowaniu jej dziedzictwa oraz szerzeniu wiedzy o niej będzie służyć publikowanie:

- przez Szefa Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych listy wszystkich osób, którym potwierdzono, w tym pośmiertnie, status działacza opozycji antykomunistycznej lub osoby represjonowanej z powodów politycznych;
- przez Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu listy wszystkich osób, którym nadano, w tym pośmiertnie, Krzyż Wolności i Solidarności.

Dla pełni obrazu zasłużonego środowiska konieczne są obydwie oficjalne listy, ponieważ potwierdzenie statusu działacza opozycji antykomunistycznej lub osoby

represjonowanej z powodów politycznych jest przysługującym prawem, a otrzymanie Krzyża Wolności i Solidarności – wyróżnieniem. Publikowanie oficjalnej listy osób o potwierdzonym statusie działacza opozycji antykomunistycznej lub osoby represjonowanej z powodów politycznych jest potrzebne dla trwałego publicznego upamiętnienia wszystkich tych osób – upamiętnienia takiego, które na pewno nie zaniknie także po śmierci żadnej takiej osoby. Potwierdzenie statusu jest równie cenne dla poszczególnych działaczy opozycji antykomunistycznej i osób represjonowanej z powodów politycznych wraz z ich rodzinami oraz dla całego narodu i państwa.

Dwie zmiany obejmujące świadczenia służą częściowemu zrekompensowaniu ekonomicznych skutków specjalnych rodzajów represji osobom, którym potwierdzono status działacza opozycji antykomunistycznej lub osoby represjonowanej z powodów politycznych.

Pierwsza z tych dwóch zmian dotyczy osób, które były relegowane z uczelni wyższej lub innej szkoły albo nie mogły kontynuować nauki w uczelni wyższej lub innej szkole, ponieważ:

- przebywały w więzieniu lub innym miejscu odosobnienia na terytorium Polski na mocy wyroku wydanego w latach 1956-1989 albo bez wyroku jednorazowo przez okres dłuższy niż 48 godzin lub wielokrotnie przez łączny okres dłuższy niż 30 dni, za działalność na rzecz odzyskania przez Polskę niepodległości i suwerenności lub respektowania politycznych praw człowieka w Polsce;
- albo były internowane w stanie wojennym za działalność na rzecz odzyskania przez Polskę niepodległości i suwerenności lub respektowania politycznych praw człowieka w Polsce;
- albo przez okres powyżej 30 dni pełniły zasadniczą służbę wojskową lub czynną służbę wojskową w ramach ćwiczeń wojskowych, do której odbycia została powołana z przyczyn politycznych za działalność na rzecz odzyskania przez Polskę niepodległości i suwerenności lub respektowania politycznych praw człowieka w Polsce.

Dla wszystkich osób należących do tej grupy kwota emerytury, renty inwalidzkiej, renty z tytułu niezdolności do pracy lub renty rodzinnej, poniżej której zaczyna przysługiwać świadczenie wyrównawcze – kwota określona w ustawie o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych (Dz. U. z 2024

r. poz. 906) na 3046,29 zł miesięcznie i ulegająca podwyższeniu w terminach i na zasadach określonych przepisami ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2024 r. poz. 1631) – będzie zwiększona o 50% czyli do 4569,44 zł miesięcznie z dalszym odpowiednim podwyższaniem. Powodem tak istotnego zwiększenia jest to, że pozbawienie możliwości nauki w uczelni lub innej szkole było szczególnie bezwzględny rodzajem represji, mającym na celu wywołanie dotkliwych skutków na całe życie ofiary poprzez pozbawienie jej szans zawodowych i ekonomicznych oraz przekreślenie jej życiowych aspiracji. Zmiana służy przynajmniej złagodzeniu w wymiarze materialnym takich strat poniesionych za działalność na rzecz odzyskania przez Polskę niepodległości i suwerenności lub respektowania politycznych praw człowieka w Polsce.

Druga zmiana obejmująca świadczenia dotyczy osób, którym także potwierdzono status działacza opozycji antykomunistycznej lub osoby represjonowanej z powodów politycznych i które osiągnęły wiek emerytalny, ale nie nabyły prawa do emerytury lub renty jedynie z powodu braku koniecznej sumy okresów składkowych i nieskładkowych, niezależnie od tego, czy mają wliczone do okresów składkowych, zgodnie z ustawą o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, okresy podlegania represjom lub okresy świadczenia pracy świadczenia pracy po 1956 roku na rzecz organizacji politycznych i związków zawodowych, nielegalnych w rozumieniu przepisów obowiązujących do kwietnia 1989 roku. Głównym powodem sytuacji tej grupy osób były represje przekreślające plany życiowe i pozbawiające należnego miejsca w społeczeństwie, podczas gdy struktury podziemne nie miały warunków, aby zapewniać stabilną długoterminową pracę. Polska nie może pozostawić tej grupy bez środków do życia. Osobom tym będzie przysługiwać świadczenie zastępcze w wysokości 70% kwoty emerytury, renty inwalidzkiej, renty z tytułu niezdolności do pracy lub renty rodzinnej, poniżej której zaczyna przysługiwać świadczenie wyrównawcze – kwoty określonej w ustawie o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych na 3046,29 zł miesięcznie i ulegającej podwyższeniu w terminach i na zasadach określonych przepisami ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Świadczenie zastępcze wyniesie zatem 2132,40 zł miesięcznie z dalszym odpowiednim podwyższaniem. Założono, że wysokość świadczenia zastępczego nie może wynieść 100% sumy emerytury lub renty i świadczenia wyrównawczego osób, które zapracowały na emeryturę lub rentę.

Zmiana wprowadzana przez art. 3 projektu naprawia oczywisty błąd legislacyjny polegający na tym, że art. 11, 12, 13, 14 i 15 ustawy z dnia 30 marca 2021 r. o zmianie ustawy o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2021 r. poz. 794) nie zostały wpisane do ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2024 r. poz. 1631) i są niewidoczne dla czytających ją, mimo że obowiązują i tworzą z nią jedną rzeczywistą całość. Powstałe w wyniku tego oczywistego błędu rozproszenie przepisów po różnych ustawach powoduje niezrozumienie, nieporozumienia, przewlekłości i błędy w wykonywaniu tych ustaw oraz w praktyce umniejsza prawa działaczy opozycji antykomunistycznej i osób represjonowanych z powodów politycznych – środowiska o w większości zaawansowanym wieku i osłabionym zdrowiu. Wszystkie inne przepisy ustawy z dnia 30 marca 2021 r. o zmianie ustawy o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2021 r. poz. 794) zostały wpisane do zmienionych ustaw, co czyni przedstawiony wyżej błąd legislacyjny tym bardziej dziwnym i wymagającym niezwłocznej naprawy.

Skutki finansowe i wskazanie źródeł finansowania

Skutki finansowe dla budżetu państwa będą małe między innymi dlatego, że liczba osób, które obecnie nie mogą mieć potwierdzonego statusu działacza opozycji antykomunistycznej lub osoby represjonowanej z powodów politycznych, a uzyskają możliwość potwierdzenia tego statusu i otrzymywania związanych z nim świadczeń finansowych, jest mała i z powodów naturalnych corocznie malejąca. Według stanu na dzień 31 maja 2025 roku, potwierdzony status działacza opozycji antykomunistycznej lub osoby represjonowanej z powodów politycznych miały 15.594 osoby żyjące i 3.062 osoby nieżyjące (informacja z Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych). Zmiana ustawy prawdopodobnie spowoduje wzrost liczby osób żyjących o potwierdzonym statusie działacza opozycji antykomunistycznej lub osoby represjonowanej z powodów politycznych o najwyżej 3%. Koszty zwiększenia liczby wypłacanych świadczeń miesięcznych, świadczeń wyrównawczych do emerytury lub renty oraz pomocy pieniężnej prawdopodobnie wyniosą najwyżej 9.577.000 zł rocznie – biorąc za podstawę (bez indeksacji) sumę wszystkich świadczeń wypłaconych osobom mającym potwierdzony status działacza opozycji antykomunistycznej lub osoby represjonowanej z powodów politycznych w 2024 roku, wynoszącą 319.224.882,96 zł – i będą z powodów naturalnych corocznie spadać.

Suma kosztów podwyższenia już wypłacanych świadczeń wyrównawczych dla osób o potwierdzonym statusie działacza opozycji antykomunistycznej lub osoby represjonowanej z powodów politycznych, które pobierają emeryturę lub rentę, a w wyniku represji nie mogły kontynuować nauki w uczelni wyższej lub innej szkole, i kosztów wprowadzenia świadczeń zastępczych dla osób o potwierdzonym statusie działacza opozycji antykomunistycznej lub osoby represjonowanej z powodów politycznych, które osiągnęły wiek emerytalny, ale nie nabyły prawa do emerytury lub renty jedynie z powodu braku koniecznego okresu składkowego i nieskładkowego, wyniesie najwyżej około 7.200.000 zł rocznie – ponieważ prawdopodobna liczebność obu tych grup wynosi razem najwyżej 400 osób – i również będzie z powodów naturalnych corocznie spadać.

W 2025 roku zwiększenie kosztów będzie nieproporcjonalnie niskie, ponieważ cztery miesiące obowiązywania ustawy w tym roku (od dnia 31 sierpnia) upłyną głównie na przygotowywaniu i wydawaniu nowych decyzji administracyjnych poprzedzających wypłacanie świadczeń.

Budżet państwa będzie źródłem finansowania całości wyżej przedstawionych kosztów.

Zgodność z prawem Unii Europejskiej

Przedmiot projektowanej regulacji nie jest objęty prawem Unii Europejskiej. Projekt nie jest sprzeczny z prawem Unii Europejskiej.

Warszawa, 25 czerwca 2021 r.

Apel byłych opozycjonistów i represjonowanych przed 40. rocznicą stanu wojennego

Nasz pierwszy apel z 26 czerwca 2020 roku do wszystkich władz Rzeczypospolitej osiągnął cel. Uchwalona jednogłośnie przez Senat i przy jednym głosie przeciw przez Sejm ustawa z 30 marca 2021 roku, realnie podnosi emerytury i renty lub kapitały początkowe wielkiej części zasłużonego dla Polski, Europy i świata środowiska działaczy opozycji antykomunistycznej i osób represjonowanych z powodów politycznych. Dodatkowo wprowadza inne ważne uprawnienia i świadczenia częściowo rekompensujące ekonomiczne skutki represji. Dziękujemy wszystkim, którzy niezależnie od politycznych różnic wnieśli wkład w przygotowanie i uchwalenie ustawy.

Dziś znów chcemy zaapelować do władz Rzeczypospolitej.

O dokończenie – przed 40. rocznicą wprowadzenia stanu wojennego w Polsce – **procesu przywracania sprawiedliwości i godności opozycjonistom i represjonowanym**. Dla naszego środowiska 13 grudnia 1981 roku był wielką tragedią i najcięższą próbą. Środowisko osłabione zdrowotnie i ekonomicznie między innymi represjami stanu wojennego teraz szybko odchodzi na wieczną wartę. Pandemia to przyspieszyła. Wśród zmarłych na COVID-19 był także Wojciech Borowik, Prezes Stowarzyszenia Wolnego Słowa.

Nikogo nie wolno zapomnieć – taka jest nasza intencja. Status działacza opozycji antykomunistycznej lub osoby represjonowanej z powodów politycznych powinien zostać potwierdzony wszystkim – bez wyjątku – spełniającym warunki ustawowe. Państwo polskie powinno publikować listę wszystkich opozycjonistów i represjonowanych o potwierdzonym statusie – pełną i trwałą księgę pamięci i wdzięczności. Wymaga to także pośmiertnego potwierdzenia statusu osobom, które nie pozostawiły rodziny, lub których więzi z rodziną osłabły z różnych powodów. Prawo wnioskowania o pośmiertne potwierdzenie statusu powinny mieć także stowarzyszenia społeczne, związki zawodowe i samorządy terytorialne. Dzięki temu nikt nie zostanie pominięty, a znaczenie dziedzictwa opozycji antykomunistycznej wzrośnie w tożsamości narodowej, regionalnej i lokalnej.

Specjalną rekompensatę powinny otrzymać ofiary pozbawienia możliwości nauki na uczelni wyższej, w liceum, technikum, szkole zawodowej lub innej. Ten szczególnie dolegliwy rodzaj represji wpływał na całe życie ofiary przez odebranie szans zawodowych i ekonomicznych oraz przekreślenie życiowych aspiracji. Czasem na zawsze. Częściową rekompensatą dla ofiar pozbawienia możliwości nauki z powodów politycznych powinno stać się podwyższenie świadczenia wyrównawczego do emerytury lub renty.

Polska nie może pozostawić bez środków do życia opozycjonistów i represjonowanych, którym prawo do emerytury lub renty nie przysługuje wskutek braku minimum okresów składkowych i nieskładkowych. Tak skrajną sytuację powodowały represje przekreślające plany życiowe ludzi i pozbawiające ich należnego miejsca w społeczeństwie. Dla ofiar takiej sytuacji trzeba stworzyć godne świadczenie zastępcze.

Mamy nadzieję, że 13 grudnia 2021 roku będzie nie tylko kolejną rocznicą tragedii i próby. W mocy wolnej Polski jest zmienić znaczenie tej daty. Niech przejdzie do historii jako data graniczna, przed którą dokończono przywracanie sprawiedliwości i godności opozycjonistom i represjonowanym. Środowisku, które z najcięższej próby wyszło zwycięsko, płacąc jednak najpierw bardzo wysoką cenę, często w postaci długotrwałego obniżenia stanu zdrowia oraz szans życiowych, w tym edukacyjnych, zawodowych i ekonomicznych. Symbol tragedii zmienmy w symbol zwycięstwa.

W załączeniu - Alfabetyczna lista sygnatariuszy Apelu

(dostępna w Sekretariacie
Posiedzeń Sejmu)